

Tipula luna Westhoff, 1879 (Diptera, Tipulidae) palasi takaisin Suomen lajistoon

Esko Viitanen

Viitanen, E. 2017: *Tipula luna* Westhoff, 1879 (Diptera, Tipulidae) palasi takaisin Suomen lajistoon [*Tipula luna* Westhoff, 1879 (Diptera, Tipulidae) returned to the Finnish fauna] – Sahlbergia 23(2): 8–9.

Tipula luna Westhoff (Diptera, Tipulidae) palasi Suomen lajistoon. Yksi koirasyksilö talletettiin Ahvenanmaalta 17.6.2017. *Tipula luna* on aikaisemminkin ilmoitettu Suomesta, mutta Terijoen löytöpaikka ei ole Suomen nykyisten rajojen sisäpuolella.

Tipula luna Westhoff, 1879 (Diptera, Tipulidae) returned to the Finnish fauna. One male specimen was collected in Åland Islands on June 17th 2017. *Tipula luna* was previously reported from Finland based on a specimen from Terijoki on the Karelian Isthmus. Terijoki has not been within Finnish borders since the Second World War.

Esko Viitanen, Vanhan-Mankkaan tie 29, 02180 Espoo. Email: esko.viitanen@kolumbus.fi

Johdanto

Tipula luna on aikanaan ilmoitettu Suomesta (Mannheims 1954), mutta Terijoen löytöpaikka ei kuulu nyky-Suomeen. Lajin voisi siten olettaa löytyvän Suomesta jostain itärajan tuntumasta. Olikin pieni yllätys, että laji ilmestyi nyt Suomelle aivan eri suunnasta eli Ahvenanmaalta. Tein viikon retken Ahvenanmaalle kesäkuussa 2017. Retkellä kiinnostuksen kohteena olivat lähinnä sääsket ja vesiperhoset. Vesiperhosista oli tarkoitus tallettaa tarkempaa tutkimusta varten *Limnephilus centralis*-koiraita lajin ainoasta tunnetusta Manner-Ahvenanmaan esiintymispaikasta. *L. centralis* olikin kohteella runsaslukuinen.

Paikka on Geta-vuoren alarinteellä sijaitseva lähde (kuva 1). Lähteestä alkaa vuolas virta ja alueella on runsas sananjalkakasvusto. Lähteen itäpuolella on komea korpikuusikko. Paikalta talletettujen vaaksiaislajien joukosta löytyi nyky-Suomelle uutena yksi *Tipula luna*-vaaksiaisen koiras ja maakunnalle uutena yksi *Tipula nubeculosa*-koiras. Kummitussääskistä (Pty-

chopteridae) löytyi useita yksilöitä lajia *Ptychoptera albimana*, josta ei liene kuin yksi aikaisempi suomalainen havainto Salosta (Salmela 2006).

Tipula luna kuuluu alasukuun *Acutipula*. Tästä alasuovusta Suomessa tunnetaan ennestään kaksi lajia, *Tipula maxima* (tihkujortikka) ja *Tipula fulvipennis* (kangasjortikka). *Tipula maxima* esiintyy tyypillisesti lähteiden ja purojen vaikutusalueella (Salmela 2001, Podeniene 2001). *Tipula fulvipennis* elää purojen, järvien ja metsien kosteilla paikoilla (Salmela 2001, Podeniene 2001). *Tipula luna*-vaaksiaisen suomenkielinen nimi voisi esiintymispaikan perusteella olla esim. korpijortikka.

Tuntomerkit ja levinneisyys

Laji siiven pituus on koiraalla 16–17 mm ja naaraalla 17–18 mm. Lentoaika on Keski-Euroopassa huhtikuun lopusta kesäkuun alkuun (Mannheims 1951). Koiras on helppo tunnistaa takaruumiin 8. sterniitissä olevasta keltaisesta tiheästä tupsusta (kuva 2). Lajin yleisväriytyy on sinertävänharmaa. Siivissä on vaalea alue, joka alkaa siipitiplästä (pterostigma).

Tipula luna esiintyy pääasiassa Keski-Euroopassa. Etelä-Virolta sain lajin Virolle uutena 25.5.2013. Lähialueista laji esiintyy tämän lisäksi Etelä-Ruotsissa, Tanskassa, Liettuassa ja Venäjällä (Oosterbroek 2017).

Kiitokset

Juha Salokannel innosti *Limnephilus centralis*-vesiperhosen tutkimiseen kyseisellä paikalla. Tämä johti paikan muun hiekkon lajiston löytymiseen.

Kuva 1. *Tipula luna*-vaaksiaisen esiintymispaikka: lähdepuron alkukohta Getalla Ahvenanmaalla.

Fig. 1. Habitat of *Tipula luna* in Geta, Åland Islands.

Kuva 2. *Tipula luna*, koiras sivulta. Sterniitissä 8 on keltainen tupsu. Virosta kerätty yksilö.

Fig. 2. *Tipula luna*, male in lateral view. Note the bristles on sternite 8. Based on a specimen from Estonia.

Kirjallisuus

- Mannheims, B. 1951: Tipulidae. A. Westpalaearktische Arten. - In: Lindner, E. (Ed.), Die Fliegen der Paläarktischen Region Band III 5(1): 1–64. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.
- Mannheims, B. 1954: Die Tipuliden Ostfennoskandiens (Dipt.). - Notulae Entomologicae 34: 29–50.
- Oosterbroek, P. 2017: Catalogue of the Craneflies of the World (CCW). - <http://ccw.naturalis.nl/>
- Podeniene V. 2001: Notes on the larvae of Lithuanian Tipulidae from subgenera *Tipula* (*Acutipula*), *T. (Beringotipula)* and *T. (Platytipula)*. - Ekologija 2: 81–89.
- Salmela, J. 2001: Adult craneflies (Diptera: Nematocera) around springs in southern Finland - Entomologica Fennica 12(3): 139–152.
- Salmela, J. 2006: Suomen vaaksiaiset, kummitussääsket, perhossääsket, sinkilähyyttiset ja norosääsket (Diptera, Nematocera) – ekologia, levinneisyys ja uhanalaisuus. Alustava raportti. 1–75.